

Wiedemanni keeleauhind Mari Tarandile

Jüri Valge

haridus- ja teadusministeeriumi nõunik

Wiedemanni keeleauhinna laureaadi 24. valimine oli tavapäraselt raske. Emakeele Selts, haridus- ja teadusministeerium, MTÜ Eesti Naistoimetajad, sihtasutus Kultuurileht ja Tartu ülikool olid esitanud laureaadikandidaadiks neli väarikat keeleinimest: Valve-Liivi Kingisepa, Heli Laanekase, Tiiu-Ann Salasoo ja Mari Tarandi. Auväärsed olid ka põhjused, miks nimetatud neli nominendistaatusesse tõsteti.

TÜ ja Emakeele Selts pidasid Valve-Liivi Kingisepa esitamisel silmas seda, et tema „pikaaegne ülikoolitöö on olnud väga viljakas ja mitmesuunaline, hõlmates nii õpetus- ja teadustööd kui ka ühiskondlikku tegevust oma teadusala propageerimisel ja noorte keeleuurijate innustamisel”. Valve-Liivi Kingisepa teiste oluliste saavutuste – osalemine Emakeele Seltsi tegevuses, teadusloo uurimine, lektori- ja teadusorganisaatori töö – taustal toodi kandidaadiks esitamise olulisimaks põhjenduseks see, et tema näol on tegemist eesti vana kirjakeele sõnavara silmapaistvaima uurijaga. Tema uurijatöö tippsaavutuste hulka kuuluvad Otto Wilhelm Masingu „Marahwa Näddala-Lehe” ja Georg Mülleri jutluste sõnavara ning Heinrich Stahli sõnastiku tõlkevastete käsitlused, tal on olnud tähtis osa eesti vanima kirjakeele sõnastiku ning Mülleri ja Joachim Rossihniuse autorisõnastike koostamisel ja väljaandmisel. Koos kolleegidega avaldas ta 2011. aastal äärmiselt olulise väljaande „Heinrich Gösekeni grammatika ja sõnastik 350”.

Heli Laanekase esitanud sihtasutus Kultuurileht tõi tunnustamisvajaduse põhjenduseks küll ainult ühe nominendi aastatepikkuse töö tulemustest, ent selle kaal on kahtlemata soliidne. Nimelt valmis Laanekasel (Ellen Niidu toimetamisel) Ferdinand Johann Wiedemanni 1875. aastal valminud teose „Grammatik der ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland gesprochen wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte” tõlge eesti keelde. Tegemist on teosega, mille tähtsust eesti keele ajaloo ja arengu uurimisel on raske üle hinnata.

Sydneys elav eesti keele ja eestluse hoidja Tiiu-Ann Salasoo pälvis enda nominendiks esitamise (esitaja MTÜ Eesti Naistoimetajad) oma

kauda kestnud, aktiivse ja mitmekülgse tegevusega. Tiiu Salasoo on uurinud lastekeelt, kandnud hoolt eesti keele õppe tähtsustamise eest Austraalia hariduspoliitikas, korraldanud eesti keele kursusi ja ESTO-sid, osalenud eesti keele õppevahendite valmistamises ning eesti keele õppe propageerimises. Ta on tänini Austraalia eestlaste nädalalehe Meie Kodu aktiivne kaastööline, korraldanud kirjandivõistlusi, keeleüritusi ja filmilevi.

Mari Tarandi esitas auhinnakandidaadiks haridus- ja teadusministeerium. Auhinnakomisjoni põhjendus, mille Vabariigi Valitsus 2012. a Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinda Mari Tarandile määrates heaks kiitis, oli järgmine: „keelevalgustusliku saatesarja „Keelekõrv” loomise ja toimetamise, raadiosaadete „Keeleminutid”, „*Ex libris*” ja „Om maid maailman tuhandit ... ” juhtimise, igierksate kultuurisidusate keelearutluste ning nõudliku, täpse ja mõjurohke keeletaju eest, Eesti keelemõtte talletamise eest”.

„Minu asi on eesti keelt austada, armastada, rääkida ja katsuda sisendada lastelastele, sest lastega on see töö juba tehtud, ja ma arvan, et õnnestunult, et see on meie emakeel ja meile kõige parem, armsam, tähtsam,” arvab Mari Tarand.

Mari Tarandi valimisega lõppesid auhinnakomisjoni selle koosseisu kolmeaastased volitused. Töö lõpetanud komisjoni viimasesse koosseisu kuulusid Jaak Aaviksoo (esimees), Toomas Kiho, Helle Metslang, Karl Pajusalu, Irma Sild, Udo Uiho, Jüri Valge, Silvi Vare ja Anna Verschik. Kolme aasta jooksul valis see komisjon laureaateks Ain Kaalepi, Tiit-Rein Viitso ja nüüd Mari Tarandi; eelmise kolme aasta jooksul oli tunnustatud Kristiina Rossi, Mati Ereltit ja Ilse Lehistet.

Seega valib uue laureaadi juba uus auhinnakomisjon, kuhu palutakse Eesti Keele Instituudi, Emakeele Seltsi, haridus- ja teadusministeeriumi, Tallinna ülikooli, Tartu ülikooli, Eesti Keele Sihtasutuse ja Väike-Maarja vallavalitsuse esindajad. Komisjoni kuulub ka ajakirjanik ning seda juhib haridus- ja teadusminister.

Järgmisel kevadel täitub 25 aastat Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna asutamisest ja selle andmisest esimesele laureaadile Henn Saarile. Sündmuse tähistamiseks toimub 24. ja 25. aprillil Väike-Maarjas rahvusvaheline konverents „Emakeelne Eesti, emakeelne Euroopa II”.